

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze

LZG 410.014.03.2018
P/18/041

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze
ul. Podgórna 9a, 65-213 Zielona Góra
T +48 68 410 66 00, F +48 68 410 66 39
lzg@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/18/041 – Pomoc społeczna świadczona osobom opuszczającym zakłady karne ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontroler	Dorota Rudnicka-Kawa, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli numer LZG/105/2018 z dnia 4 października 2018 r. Beata Jakubowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli numer LZG/104/2018 z dnia 4 października 2018 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Ośrodek Pomocy Społecznej w Sulęcinie (dalej: OPS lub Ośrodek), ul. Emilii Plater 14, 69-200 Sulęcín
Kierownik jednostki kontrolowanej	Andrzej Stefan Żelichowski, Dyrektor OPS od dnia 1 stycznia 2013 r. (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności²

Ocena ogólna

W ocenie NIK, wdrożenie przez Ośrodek adekwatnej formy pomocy, nakierowanej na faktyczne potrzeby klienta, a następnie podejmowanie starań celem zapewnienia ich skuteczności, zagwarantowało pokonanie trudności napotkanych po opuszczeniu zakładu karnego (dalej: ZK)³ przez dużą grupę podopiecznych i ich usamodzielnienie.

OPS dokonywał poszerzonej diagnozy sytuacji podopiecznego po opuszczeniu ZK⁴, na skutek wniosku osoby o udzielenie pomocy, w drodze wywiadu środowiskowego. Kompletnie, sporządzone zgodnie z wymogami, wywiady stały się bazą do opracowania indywidualnych planów pracy, w których zaprogramowana pomoc była zróżnicowana, nie ograniczająca się tylko do pomocy finansowej, oraz adekwatna do potrzeb wnioskodawcy.

OPS wykonał działania ujęte w planach pomocy. Na pozytywną ocenę zasługują w szczególności działania ukierunkowane na aktywizację zawodową podopiecznych, zwłaszcza zorganizowanie dla nich spotkań z pracodawcami.

W każdym przypadku, gdy kontakt klienta z Ośrodkiem był więcej niż jednorazowy, dokonywano okresowej oceny sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia w drodze aktualizacji wywiadu środowiskowego. OPS w większości przypadków posiadał wiedzę na temat losów podopiecznych po pobycie w ZK. Brak informacji w tym zakresie dotyczył w szczególności osób, których kontakt z Ośrodkiem był jednorazowy bądź wynikał ze zmiany miejsca ich pobytu.

¹ Okres objęty kontrolą od 2015 do 2018 (I półrocze).

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

³ Na potrzeby kontroli za zakład karny przyjmuje się również areszt śledczy. W przypisach dolnych wyszczególniono przypadki udzielonej pomocy kobietom.

⁴ Wyniki szczegółowego badania dokumentacji 30 osób po opuszczeniu ZK.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Rozpoznawanie potrzeb osób opuszczających zakłady karne

1.1. W OPS, według stanu na dzień 31 grudnia w latach 2015-2017 oraz 30 czerwca 2018 r., zatrudnionych było odpowiednio: 10; 10; 9; 9 pracowników socjalnych, co było zgodne z wymogiem określonym w art. 110 ust. 11 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁵. Spośród pracowników nie powołano odrębnego zespołu (lub osoby), który specjalizowałby się w udzielaniu pomocy osobom borykającym się z trudnościami w przystosowaniu się do życia osób po zwolnieniu z ZK. Wszyscy pracownicy socjalni pracujący w rejonie działania byli zobowiązani do udzielania wsparcia osobom opuszczającym ZK.

(dowód: akta kontroli str. 4, 142-157)

Pracownicy socjalni nie uczestniczyli w szkoleniach, seminariach odnoszących się wyłącznie do problematyki związanej z pomocą osobom opuszczającym ZK. Dyrektor OPS wyjaśnił, że *pracownicy socjalni posiadają wymaganą odpowiednią wiedzę w zakresie udzielania pomocy społecznej osobom opuszczającym zakład karny*. I dodatkowo, w ramach współpracy koleżeńskiej, *jako specjalista z zakresu pomocy społecznej w ramach wsparcia dla pracowników socjalnych organizują okresowe i indywidualne spotkania z pracownikami socjalnymi*.

(dowód: akta kontroli str. 4)

W OPS nie organizowano szkoleń wizyjnych oraz grup wsparcia dla pracowników socjalnych. Dyrektor OPS wskazał natomiast, że pracownicy socjalni oraz asystenci rodziny brali udział w w 3-dniowym szkoleniu⁶, warsztatach *Arteterapia sposobem na stres* przeprowadzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy (dalej: *WUP*). Ponadto, *sam brał udział w szkoleniach m.in. w temacie Rozwój kompetencji psychospołecznych pracownika jako warunek efektywnej pracy z klientami Ośrodka Pomocy Społecznej*⁷.

(dowód: akta kontroli str. 4-7)

1.2. Zgodnie z art. 16b ustawy o pomocy społecznej gmina opracowuje strategię rozwiązywania problemów społecznych, która zawiera w szczególności

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych, wskaźników realizacji działań.

Do koordynacji realizacji strategii wyznaczone zostały ośrodki pomocy społecznej (art. 110 ust. 4 cyt. ustawy).

W okresie objętym kontrolą obowiązywały: Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Sulęcín na lata 2011-2016⁸ przyjęta przez Radę Miasta 9 listopada 2010 r. oraz Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2017-2025 przyjęta⁹ 29 grudnia 2016 r. Oba dokumenty, wskazując na potrzebę realizacji konkretnego celu, określały grupy realizatorów celu.

(dowód: akta kontroli str. 8-37, 38-101)

⁵ Dz.U.2018 poz. 1508 ze zm.

⁶ W dniach 15-17.11.2016 r.

⁷ W dniu 07.06.2015 r.

⁸ Uchwała Rady Miejskiej Nr XLVIII/291/10.

⁹ Uchwała Rady Miejskiej Nr XXXII/96/16.

Projekt dokumentu, jak poinformował Burmistrz Sulęcina, przygotowywała *gmina Sulęcina*. Projekt konsultowany był z jednostkami gminy i powiatu Sulęcina, których Strategia dotyczy. Podczas spotkań, jednostki te przedstawiały niezbędne analizy, natomiast w placówkach oświatowych przeprowadzane były badania ankietowe wśród dzieci i młodzieży. Ewentualne uwagi były uwzględniane na bieżąco.

(dowód: akta kontroli str. 104-105)

Z diagnozy zawartej w Strategii na lata 2017-2025 wynika, że jednym z najczęściej występujących powodów przyznawania pomocy społecznej były trudności w przystosowaniu po opuszczeniu zakładu karnego. Wskazano na częstotliwość występowania tej trudności w latach 2015 i 2016 (styczeń-listopad). Poza tym w Strategii brak było innego bezpośredniego odniesienia się do analizowanej grupy osób zmagających się z trudnościami wynikającymi z pobytu w ZK.

(dowód: akta kontroli str. 38-101)

Burmistrz Sulęcina poinformował, że do lokalnych programów na rzecz osób mających trudności z przystosowaniem się do życia po zwolnieniu z ZK należy przyjęty przez Radę Miejską w dniu 23 marca 2016 r. Program Aktywności Lokalnej Gminy Sulęcina na lata 2016-2022¹⁰. Program ten obejmuje działania na rzecz ogółu środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym, a jako podstawowe cele wskazano m.in.: zapobieganie marginalizacji osób i rodzin poprzez wyrównywanie szans tej grupy osób, zmniejszanie obszarów ubóstwa, zwiększenie kompetencji zarówno społecznych, jak i zawodowych, z uwzględnieniem osób pozostających poza rynkiem pracy. Do realizacji programu wyznaczono m.in. OPS oraz wskazano Ośrodek jako podmiot monitorujący zmiany ilościowe i jakościowe zachodzące w środowisku.

Dyrektor OPS wskazał, że zadania Programu realizowane były w szczególności w ramach projektu dofinansowanego z UE *Aktywna integracja szansą na samodzielność* (o którym poniżej). Poprzez zaangażowanie społeczności lokalnej do realizacji

zadania, tj. remontu świetlicy środowiskowej w Grochowie i Sulęcinie, przeprowadzono szkolenie na pracownika budowlanego z elementami stolarki, a następnie zorganizowano imprezy okolicznościowe (np. Mikołajki¹¹). Wśród 11-tu osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym biorących udział w szkoleniach zawodowych (remont świetlicy), 4 osoby miały konflikt z prawem, tj. 3 osoby postanowieniem sądu miały orzeczoną karę wykonania określonych godzin prac społecznych na rzecz Gminy Sulęcina, a 1 osoba odbywała karę pozbawienia wolności w ZK (poza badanym okresem).

(dowód: akta kontroli str. 102-105, 587)

Ponadto, Burmistrz poinformował, że jako gminny program na rzecz osób bezdomnych traktowany jest *Regulamin miejsc noclegowych dla osób bezdomnych* z 20 września 2013 r., o którym mowa w pkt 2.4 wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 102-105)

Szczegółowe badanie dokumentacji 30 osób wykazało, że w żadnym przypadku nie zawarto z osobą po ZK Indywidualnego Programu Wychodzenia z Bezdomności, o którym mowa w art. 49 ustawy o pomocy społecznej, natomiast trzy osoby skorzystały z miejsc noclegowych prowadzonych przez Ośrodek, a dwie odmówiły.

¹⁰ Uchwała nr XVIII/123/16.

¹¹ W wydarzeniu udział wzięło ponad 80 osób. Partnerami przy realizacji projektu był sołtys i rada sołecka, Świetlica Środowiskowa w Grochowie i Trzemesznie Lubuskim, społeczność lokalna i organizacje pozarządowe.

Dyrektor OPS wyjaśnił, że (...) OPS nie zawierał z klientami Indywidualnych Programów Wychodzenia z Bezdomności, ponieważ pobyt osób w miejscach noclegowych jest krótkotrwały, osoby opuszczają te miejsca i przemieszczają się w różne miejsca pobytu (...).

(dowód: akta kontroli str. 274-475, 586)

W okresie objętym kontrolą OPS realizował dwa projekty współfinansowane ze środków UE, tj. *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez OPS w Sulęcinie*¹² oraz *Aktywna integracja szansą na samodzielność*¹³.

Osoby po pobycie w ZK nie wzięły udziału w rekrutacji do projektów.

(dowód: akta kontroli str. 260)

1.3. OPS nie sporządził odrębnego, całościowego dokumentu odnoszącego się jedynie do badanej grupy osób, zawierającego diagnozę ich sytuacji. Rozpoznanie potrzeb osób po opuszczeniu ZK następowało w szczególności w związku z wykonywaną pracą socjalną oraz w drodze wywiadu środowiskowego.

W OPS brak jest informacji o liczbie mieszkańców gminy (w podziale na kobiety i mężczyźni, liczba osób w rodzinie) przebywających w ZK, ponieważ - jak wyjaśnił pracownik nadzorujący i koordynujący pracę zespołu pracowników socjalnych – pomocą obejmowane są osoby, które tego oczekują i zwrócą się z wnioskiem do Ośrodka. I dalej, z *diagnozy dokonywanej przez pracowników socjalnych wynika, że trudności dotyczyły ubóstwa (oczekiwały wsparcia finansowego), braku podstawowych dokumentów osobowych, braku pracy (brak statusu osoby bezrobotnej), czasem braku mieszkania. W sytuacji zdiagnozowania problemu alkoholowego szczególnie nacisk pracownik kładzie na nakłonienie do podjęcia leczenia poprzez skierowanie takiej osoby do Specjalistycznej Poradni Terapii Uzależnień i Współzależnienia od Alkoholu oraz Punktu Konsultacyjnego ds. Uzależnień (działającego przy OPS) w Sulęcinie.*

Wyjaśnienia kierownika w tym zakresie potwierdzają wyniki szczegółowego badania opisanego w 2.7 wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 115-116, 117-120)

OPS w kilku przypadkach w omawianym zakresie współpracował z ZK, o czym szerzej w pkt 1.5.1 wystąpienia pokontrolnego.

1.4. OPS nie dysponował danymi dotyczącymi ogółem liczby osób (mieszkańców) opuszczających ZK. Wiedzę na temat tej grupy osób, Ośrodek uzyskiwał w związku z wykonywaną na bieżąco pracą przez pracowników socjalnych, na wniosek osób opuszczających ZK/AŚ. Według mojej wiedzy – jak wyjaśnił pracownik nadzorujący pracę socjalną - osoby po opuszczeniu ZK, pomoc Ośrodka otrzymały każdorazowo w ramach przyznanych nam kompetencji.

Wyjaśnienia pracownika w tym zakresie potwierdzają wyniki szczegółowego badania opisanego w punkcie 2.7 wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 117-120)

¹² Cel główny projektu: Wzrost i rozwój aktywności społecznej i zawodowej oraz rozwój i upowszechnianie różnych form integracji wśród co najmniej 33 klientów OPS w latach 2014-2015. Adresaci: osoby bezrobotne lub nieaktywne zawodowo w wieku aktywności zawodowej, zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym osoby z niepełnosprawnościami, klienci OPS.

¹³ Cel główny projektu: Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej co najmniej 40 osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym poprzez udział w kompleksowych formach aktywizacji społeczno-zawodowej. Adresaci: osoby w wieku aktywności zawodowej, zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, korzystające ze świadczeń OPS w Sulęcinie, które nie mają szans na samodzielny powrót do życia społecznego i poprawę swojej sytuacji bez dodatkowego wsparcia.

OPS nie posiadał całościowych danych dotyczących osób bezdomnych po opuszczeniu ZK. Pracownik nadzorujący pracę socjalną wyjaśnił, że *znane nam były tylko te przypadki, w których osoba taka stała się klientem OPS, tj. zgłosiła się do Ośrodka po pomoc.*

Z opracowanej przez OPS Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Sulęcín wynika, że w latach objętych kontrolą, bezdomnością dotkniętych było odpowiednio: 28; 29 i 34 rodziny. We wnioskach końcowych Ocen brak było bezpośredniego odniesienia do badanej grupy osób.

(dowód: akta kontroli str. 121-138)

Odnosnie źródeł pozyskiwania wiedzy o potrzebach osób opuszczających ZK, pracownik nadzorujący pracę socjalną wyjaśnił, że *czерpiemy ją od klienta i jego rodziny.*

(dowód: akta kontroli str. 119)

Los badanej grupy osób był monitorowany poprzez aktualizację ich sytuacji dokonywaną przez pracowników socjalnych w drodze przeprowadzanych wywiadów środowiskowych w miejscu zamieszkania. Pracownik nadzorujący pracę socjalną wyjaśnił, że *celowo finansowej pomocy udzielaliśmy na krótki okres, po to by mieć częstszy kontakt z osobą po ZK, aby weryfikować jego potrzeby, motywować do pokonywania trudności i dokonywać weryfikacji wydatków. Formalnie, nie monitorujemy sytuacji osób, które zakończyły korzystanie z pomocy OPS, jednak Sulęcín nie jest dużą gminą i wielokrotnie mamy możliwość obserwowania dalszych poczynąń klienta.*

Ośrodek posiadał bazę organizacji i stowarzyszeń, których celem działania jest pomoc, w tym postpenitencjarna. Dane są aktualizowane. Wszyscy pracownicy socjalni mają dostęp do komputera i internetu, co pozwala na szybkie pozyskanie niezbędnych danych.

(dowód: akta kontroli str. 117-120, 139-141)

W odniesieniu do efektów monitorowania sytuacji tej grupy osób pracownik nadzorujący pracę socjalną wyjaśnił: *co do zasady OPS udziela pomocy i wsparcia na wniosek klienta po opuszczeniu ZK. W trakcie pierwszej rozmowy z pracownikiem socjalnym klient zostaje poinformowany o przysługujących mu uprawnieniach i formach możliwego wsparcia, które następnie realizuje. Nie jest znany nam odsetek osób korzystających z pomocy Ośrodka w stosunku do wszystkich byłych osadzonych korzystających ze wsparcia z powodu trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK. Z dostępnego w OPS archiwum i programu POMOST możemy zorientować się, który z klientów pojawia się u nas ponownie, a który pierwszy raz. Nie prowadzimy statystyk w tym zakresie.*

Szczegółowe badanie dokumentacji 30 osób po zwolnieniu z ZK, opisane w pkt 2.7 wystąpienia pokontrolnego wykazało, że każdorazowo pomoc udzielana była na wniosek klienta.

(dowód: akta kontroli str. 117-120, 274-475)

Z Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za lata 2015-2017 r. wynika, że trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK dotknęły odpowiednio: 43; 29 i 20 rodzin (tj. 51; 29; 23 osób w rodzinach), a z prognozy na 2018 r. – 20 rodzin (23 osoby w rodzinach). Według stanu na 30 czerwca 2018 r. z pomocy OPS, z analizowanego powodu, skorzystało łącznie 13 rodzin.

(dowód: akta kontroli str. 121-138, 157)

Potrzeby w zakresie pomocy społecznej, o których mowa w art. 110 ust. 9 ustawy o pomocy społecznej, były przez dyrektora OPS corocznie przedstawiane Radzie

Miejskiej w: Sprawozdaniu z działalności Ośrodka; w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej oraz w projekcie budżetu na przyszły rok budżetowy. Wskazane dokumenty nie odnosiły się wprost do badanej grupy podopiecznych.

(dowód: akta kontroli str. 121-138, 158-223, 582-587)

1.5.1. Współpraca z zakładami karnymi.

OPS nie zawarł pisemnego porozumienia o współpracy z ZK lub AŚ, ponieważ – jak wyjaśnił dyrektor OPS – *tego typu placówka nie znajduje się na terenie gminy Sulęcín, ponadto żadna nie występowała z inicjatywą lub wnioskiem o współpracę i zawarcie porozumienia.*

Nie dochodziło do spotkań przedstawicieli OPS z przedstawicielami ZK, ponieważ *nie zgłaszano takich potrzeb.*

Pracownicy socjalni OPS nie pełnili dyżurów w ZK, ponieważ *zakłady oraz osadzeni z terenu gminy Sulęcín nie zwracali się z takim wnioskiem i takiej potrzeby nie sygnalizowali.*

ZK w Gorzowie Wlkp. przekazał informację do OPS o zwolnieniu osoby i jej potrzebach w jednym przypadku (w 2015 r.), również – o przewidywanym terminie zwolnienia. Ponadto, sześciokrotnie informowano OPS o osadzeniu i długości kary, każdorazowo na wniosek pracownika OPS (2 – 2015 r.; 3 – 2017 r.; 1 – 2018 r. I półrocze). Wnioski Ośrodka dotyczyły przypadków powzięcia wiadomości np. ze środowiska sąsiedzkiego lub rodzinnego o tymczasowym aresztowaniu lub pozbawieniu wolności osoby, która jest w trakcie pobierania świadczenia z pomocy społecznej. Pisemne potwierdzenie o osadzeniu powodowało, że osobie pozbawionej wolności uchylano decyzję administracyjną, którą przyznano prawo do świadczenia¹⁴.

OPS w dwóch przypadkach został poinformowany przez ZK¹⁵ (w świadectwie zwolnienia) o działaniach zrealizowanych podczas pobytu w placówce na rzecz skazanych mających powrócić do gminy po zwolnieniu z ZK, tj. o odbytej terapii przeciwalkoholowej (klient odmówił kontynuacji terapii po osadzeniu) oraz o kursie dla sprawców przemocy w rodzinie (klient nie był zainteresowany kontynuacją – utrzymywał, że pozostaje w abstynencji, a to alkohol był głównym powodem agresji)¹⁶. W jednym przypadku (w 2016 r.) osoba przebywająca w AŚ w Międzyrzeczu po opuszczeniu placówki dostarczyła poświadczenie uczestnictwa w programach resocjalizacyjnych.

ZK nie informowały OPS o potrzebach rodziny skazanych.

Z informacji pozyskanej w toku kontroli u dyrektora ZK w Gorzowie Wlkp. wynika, że zakład na chwilę obecną nie prowadzi bezpośredniej współpracy z OPS w Sulęcín. Natomiast, jeśli znajdują się w tutejszej jednostce osoby z terenu tej gminy z deficytami w zakresie sytuacji mieszkaniowej i socjalnej to w takich przypadkach są obejmowane pomocą kuratora sądowego w trybie art. 164 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy¹⁷ i za tym pośrednictwem istnieje m.in. możliwość takiej współpracy przy udzielaniu pomocy skazanemu.

(dowód: akta kontroli str. 117-120, 226-227, 259)

1.5.2. Współpraca z kuratorem sądowym.

¹⁴ Osobie pozbawionej wolności nie przysługuje prawo do świadczeń z pomocy społecznej, natomiast osobie tymczasowo aresztowanej zawieszają się prawo do świadczeń (art. 13 ust. 1 i 2 ustawy o pomocy społecznej).

¹⁵ Zakład Karny w Goleniowie i Wronkach.

¹⁶ Wynik szczegółowego badania 30 spraw.

¹⁷ Dz. U. z 2018 r. poz. 652, ze zm.

OPS nie zasięgał u kuratora zawodowego informacji dotyczących działań podejmowanych na rzecz osób, które po opuszczeniu ZK zwróciły się o pomoc do Ośrodka. Kuratorzy sądowi nie zwracali się o informacje dotyczące skazanych pochodzących z terenu działania Ośrodka. Ze szczegółowego badania 30 spraw wynika, że cztery osoby znajdowały się pod nadzorem kuratora.

W 2018 r. kurator zawodowy Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp. poinformował OPS o nabyciu uprawnienia przez osadzonego do warunkowego zwolnienia, podając termin końca odbywania kary, informując jednocześnie, że jest osobą zdolną do pracy zarobkowej.

(dowód: akta kontroli str. 227)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

OPS dokonywał diagnozy potrzeb osób opuszczających Zakłady Karne w związku z wykonywaną bieżącą pracą socjalną (wywiad środowiskowy), wdrażaną każdorazowo na wniosek zainteresowanych taką pomocą. Następnie, los badanej grupy osób był monitorowany poprzez weryfikację, aktualizację wywiadów środowiskowych w miejscu zamieszkania.

Z uwagi na brak ZK na terenie gminy Sulęcín oraz brak zainteresowania zawarciem porozumienia przez tego rodzaju placówki spoza terenu gminy, współpraca Ośrodka z zakładami karnymi była doraźna, jednostkowa i dotyczyła w szczególności potwierdzenia osadzenia oraz długości odbywania kary.

OPS nie realizował współpracy z kuratorami sądowymi.

2. Dostępność, adekwatność i skuteczność oferowanej pomocy.

2.1. W latach 2015 – 2018 (I półrocze) z pomocy OPS skorzystały łącznie 73 osoby¹⁸ po pobycie w ZK, tj. odpowiednio: 29; 20; 13; 11, którzy stanowili od 2,7% do 1,4% ogółu osób korzystających z pomocy społecznej. Wydatki na pomoc tym osobom wyniosły odpowiednio: 34,24; 51,02; 14,3; 11,3 tys. zł, co stanowiło: 0,3%; 0,3%; 0,2%; 0,4% ogółu wydatków na pomoc społeczną (dział 852).

(dowód: akta kontroli str. 228, 232, 278-281)

W sprawozdaniach MPiPS-03 o udzielonych świadczeniach pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach w Dziale IV. *Powody przyznania pomocy; w pozycji: Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z ZK*, w okresie objętym kontrolą, OPS wykazał odpowiednio: 43; 29; 20; 13 rodzin.

(dowód: akta kontroli str. 120, 142-157)

Pracownik nadzorujący pracę socjalną wyjaśnił, że w ubiegłych latach (do ok. połowy 2017 r.) osoby po ZK były wykazywane w dwóch, czasem trzech kolejnych latach, choć z czasem opuszczenie ZK nie stanowiło już podstawowej przyczyny ubiegania się o pomoc społeczną. Obecnie program POMOST wymusza określenie trudności powodującej pomoc za każdym razem kiedy klient zgłosi się o pomoc, w związku z czym pracownicy weryfikują dane w tym zakresie i je uaktualniają. Następnie system zaciąga te dane do sprawozdania.

(dowód: akta kontroli str. 120, 142-157, 228-229)

OPS udzielił osobom opuszczającym ZK następujących form wsparcia, w kolejnych latach, odpowiednio:

✓ zasilek stały – 2 (1; 1; 0; 0),

¹⁸ W tym 4 kobiety.

- ✓ zasilek okresowy – 72 (28; 20; 13¹⁹; 11),
- ✓ zasilek celowy – 30 (14; 13; 3²⁰; 0),
- ✓ posiłek (obiad)/żywność - 71 (28; 20; 12²¹; 11),
- ✓ schronienie – 4 (1; 1; 1; 1),
- ✓ poświadczono uprawnienie do świadczeń opieki zdrowotnej przez 90 dni – 2 (2016 i 2017 r.).

(dowód: akta kontroli str. 228-229)

OPS udzielał również pomocy w formie poradnictwa, tj. socjalnego – 72 (28; 20; 13²²; 11) oraz zawodowego – 13 (1; 4; 1; 7).

(dowód: akta kontroli str. 230)

OPS nie udzielał wsparcia w formie: usług opiekuńczych, pobytu w domu pomocy społecznej (dalej: DPS), nie kierował do Centrum Integracji Społecznej (dalej: CIS) lub Klubu Integracji Społecznej (dalej: KIS) oraz w ramach grupy samopomocowej oraz grupy terapeutycznej.

OPS nie świadczył poradnictwa: psychologicznego, prawnego, rodzinnego, pedagogicznego osobom po opuszczeniu ZK, nie objął rodzin tych osób opieką asystenta rodziny²³.

(dowód: akta kontroli str. 228-230, 238-253)

Dyrektor OPS w odniesieniu do braku świadczenia pomocy w wyżej wymienionych formach wyjaśnił, że *nie stwierdzono u klientów takiej potrzeby, w jednym przypadku skierowano podopiecznego do grupy wsparcia w klubie AA, a o możliwościach uzyskania niezbędnej pomocy w innych jednostkach klienci byli dodatkowo informowani (np. bezpłatna pomoc prawna - w 3 przypadkach)*. Ponadto, na terenie gminy Sulęcín nie ma CIS i KIS. Najbliższy KIS funkcjonuje w Lubniewicach oddalonych o 15 km. KIS w Lubniewicach powstał w ramach umowy partnerstwa lokalnego (zawartej również przez OPS w Sulęcínie) na rzecz ekonomii społecznej „Skuteczni w partnerstwie regionu”. W ramach umowy utworzono Spółdzielnię socjalną, gdzie mogą być kierowane osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym osoby opuszczające ZK. Na terenie gminy Sulęcín istnieje nieograniczona możliwość podjęcia pracy w różnych zawodach i na różnych stanowiskach. Mimo przekonywania wymienionych osób, nie są one zainteresowane pomocą i wsparciem twierdząc, że same sobie poradzą.

(dowód: akta kontroli str. 235-237)

Ośrodek nie zawarł z podopiecznymi żadnego kontraktu socjalnego. Dyrektor OPS wyjaśnił, że (...) *pracownicy socjalni, w niektórych przypadkach proponowali zawarcie kontraktu socjalnego dla osób opuszczających ZK/AŚ, co stanowi problem przejawiający się niechęcią do podpisania jakichkolwiek umów na piśmie, a wręcz wyzwalają się niepożądane zachowania. Sporządzono trzy projekty kontraktów socjalnych osobom przebywającym w noclegowni, w tym jednej po opuszczeniu ZK. Realizacja kontraktu socjalnego nie doszła do skutku z powodu nie podpisania kontraktów przez klientów, po zapoznaniu się z treścią dokumentu.*

W dokumentacji, badanej próby 30 spraw, nie stwierdzono załączenia projektów kontraktów bądź projektów kontraktów z adnotacją o odmowie podpisania kontraktu.

(dowód: akta kontroli str. 582-587)

¹⁹ W latach 2015-2017 odpowiednio: 1; 1; 1 kobieta.

²⁰ W latach 2015-2017 odpowiednio: 1; 1; 1 kobieta.

²¹ W latach 2015-2017 odpowiednio: 1; 1; 1 kobieta.

²² W latach 2015-2017 odpowiednio: 1; 1; 1 kobieta.

²³ OPS zatrudniał radcę prawnego (do 20.12.2017 r. w wymiarze 2 godzin w tygodniu osobistego pobytu w OPS, a po tej dacie – 34 godziny miesięcznie) oraz psychologa (do 1.07. 2016 r. w wymiarze 8 godzin miesięcznie, a po tej dacie-34 godziny miesięcznie).

Ustalono, że spośród 73 osób opuszczających ZK łącznie 72 powróciło do środowiska rodzinnego (odpowiednio: 28; 20; 13²⁴; 11), a 5 osób podjęło pracę. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy (dalej: PUP²⁵) spośród 160 ogółu osób, które zarejestrowały się w urzędzie po opuszczeniu ZK, pracę znalazło 48 osób .

(dowód: akta kontroli str. 228, 254-256)

W sytuacjach podejrzenia marnotrawienia przyznanych środków (dwa przypadki), OPS bezpośrednio zakupił podopiecznym lekarstwa, bez ich udziału.

(dowód: akta kontroli str. 272)

Podejmowane przez OPS działania w celu wsparcia byłego skazanego i jego rodziny w celu radzenia sobie z doświadczanym ostracyzmem społecznym, to - jak wyjaśnił dyrektor OPS - w szczególności zapraszanie byłego skazanego i jego rodziny na uroczystości i spotkania z mieszkańcami, tj. na Wigilię miejską organizowaną corocznie na rynku dla całej społeczności lokalnej, na jarmark koguci, zjazd cyklistów, grzybobranie.

(dowód: akta kontroli str. 264-265)

2.2. OPS udzielił rodzinom osób opuszczającym ZK następujących form wsparcia, w kolejnych latach odpowiednio:

- ✓ zasiłek okresowy – 1 (w 2015 r.),
- ✓ posiłek (obiad)/żywność - 1 (w 2015 r.),
- ✓ poradnictwo rodzinne – 1 (w 2015 r.),
- ✓ poradnictwo socjalne – 1 (w 2015 r.).

(dowód: akta kontroli str. 231)

Nie udzielano rodzinom osób opuszczającym ZK pomocy w formie: zasiłku stałego, celowego, usług opiekuńczych, pobytu w DPS, schronienia, poradnictwa psychologicznego, prawnego, zawodowego, pedagogicznego, przydzielenia asystenta rodziny, zawarcia kontraktu socjalnego, kierowania do CIS lub KIS, terapii rodzinnej, mediacji, grupy wsparcia, samopomocowej, terapeutycznej.

Dyrektor OPS wyjaśnił, że Ośrodek nie udzielił wsparcia w wymienionych formach, ponieważ albo pracownicy nie stwierdzili takiej potrzeby, bądź też podopieczni nie wyrazili nimi zainteresowania. Dodatkowo wskazał, że przy OPS funkcjonuje Punkt Konsultacyjny do spraw Uzależnień i Przemocy w Rodzinie, gdzie przyjmuje specjalista terapii uzależnień oraz Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia, w której terapia prowadzona jest przez psychologa.

(dowód: akta kontroli str. 231, 233-237)

2.3. Spośród 73 podopiecznych OPS, którzy w badanym okresie opuścili ZK, w przypadku jednej osoby, z powodu stosowanej przez nią przemocy w rodzinie, realizowana była procedura Niebieskiej Karty (dalej: NK), o której mowa w art. 9d ust. 5 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²⁶. Procedurę prowadził działający przy OPS Zespół Interdyscyplinarny. Analiza dokumentacji z realizacji procedury NK wykazała, że sprawca i jego rodzina objęci zostali monitoringiem pracownika socjalnego oraz policjanta dzielnicowego. Ponadto, celem kontynuacji terapii odwykowej sprawca przemocy został skierowany do GKRPA (która skierowała sprawcę przemocy do udziału w terapii) oraz do programu korekcyjno-edukacyjnego w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie (sprawca odmówił udziału). Po upływie około 1,5 roku sprawca przemocy ponownie trafił do AŚ.

(dowód: akta kontroli str. 261)

²⁴ W latach 2015-2017 odpowiednio: 1; 1; 1 kobieta.

²⁵ Spośród 160 osób, które opuściły ZK i zarejestrowały się w PUP w Sulęcinie.

²⁶ Dz. U. z 2015 r. poz. 1390.

2.4. We wrześniu 2013 r. dyrektor OPS zdecydował²⁷ o utworzeniu – w ramach budynku socjalnego – dwóch pokoi dla osób bezdomnych oraz osób, wobec których została orzeczona eksmisja z lokalu bez prawa do lokalu socjalnego (miejsca dla 6 osób)²⁸. Zgodnie z regulaminem miejsc noclegowych, z pobytu w nich mogły skorzystać osoby tego potrzebujące, po uzyskaniu zgody dyrektora OPS²⁹. W latach 2015-2018 (I pół.) z miejsc noclegowych skorzystało odpowiednio: 10 osób (w tym 1 po ZK); 7 (w tym 1 po opuszczeniu ZK), 6 (w tym 1 po ZK) oraz 6 osób (w tym 1 po ZK), o czym również w opisie wyników szczegółowego badania w pkt 2.7 wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 266-271, 272-276)

Zasady wynajmowania mieszkań z mieszkaniowego zasobu gminy Sulęcina uregulowane zostały w uchwale Rady Miejskiej z dnia 29 września 2009 r.³⁰, które w sposób jednolity odnosiły się do wszystkich osób ubiegających się o mieszkanie. Z informacji uzyskanej od Burmistrza Sulęcina wynika, że w latach 2015-2018 czterech mężczyzn po opuszczeniu ZK otrzymało mieszkanie socjalne.

(dowód: akta kontroli str. 104-114)

2.5. Pomoc osobom opuszczającym ZK w zakresie uzyskania zatrudnienia polegała w szczególności na motywowaniu podopiecznych do rejestrowania się w PUP celem uzyskania statusu osoby bezrobotnej, pilnowania terminów zgłoszeń podanych przez urząd oraz motywowaniu do podjęcia działań celem uzyskania zatrudnienia. W przypadku 13 osób po ZK poinformowano o udzielaniu poradnictwa zawodowego w PUP.

OPS dwukrotnie nawiązał kontakt z potencjalnymi pracodawcami celem zatrudnienia osób bezrobotnych, wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (2015 r.). W dwóch zorganizowanych w Ośrodku mini-giędach pracy, udział wzięło 90 osób, w tym jedna po opuszczeniu ZK (34 osoby pozytywnie zweryfikowano do zatrudnienia), oraz 60 osób – w grupie tej nie było osób po opuszczeniu ZK (11 wyraziło wolę podjęcia zatrudnienia).

OPS nie umawiał na wizyty w PUP, nie uczestniczył w napisaniu CV lub listu motywacyjnego, ponieważ – jak wyjaśnił dyrektor OPS – *osoby te nie zgłaszały takiej potrzeby, ponadto zainteresowani mogą skorzystać z pomocy doradców zawodowych w PUP.*

OPS nie typował - spośród badanej grupy - osób do wykonywania prac społecznie-użytecznych, ponieważ, jak wyjaśnił Dyrektor OPS, osoby te nie wyrażały chęci podjęcia takiej pracy. W dokumentacji, badanej próby 30 spraw, nie stwierdzono przypadków udokumentowanych odmów podjęcia takich prac.

Ze szczegółowego badania 30 spraw wynika, że pracownicy socjalni dwukrotnie udzielili pomocy osobom po pobycie w ZK w odtworzeniu lub zebraniu niezbędnych dokumentów celem wyrobienia dowodu osobistego.

(dowód: akta kontroli str. 262-265, 274-475)

2.6. Na finansowanie pomocy osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK, OPS wydatkował w okresie objętym kontrolą łącznie 110 tys. zł, tj. w kolejnych latach odpowiednio: 34; 51; 14; 11 tys. zł. Największą

²⁷ Zarządzenie nr 5 dyrektora OPS w sprawie utworzenia miejsc noclegowych w budynku socjalnym przy ul. Witosza 30A w Sulęcinie.

²⁸ Na podstawie umowy najmu zawartej w dniu 24 września 2013 r. z Zakładem Gospodarki Mieszkaniowej.

²⁹ W regulaminie miejsc noclegowych wskazano czasookres przebywania – do 3 miesięcy z możliwością przedłużenia w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

³⁰ Uchwała Nr XXXVI/212/09.

kwotę wydatkowano na zasiłki okresowe, tj. 84 tys. zł (76%), a najmniejszą na schronienie (0,86 tys. zł).

(dowód: akta kontroli str. 232)

Średnie wydatki na jedną osobę korzystającą z poszczególnych form pomocy uzyskanych w OPS przedstawiały się następująco:

- ✓ zasiłek stały; 0,02 tys. zł/osoba;
- ✓ zasiłek okresowy – 1,15 tys. zł;
- ✓ zasiłek celowy – 0,5 tys. zł;
- ✓ schronienie – 0,01 tys. zł;
- ✓ posiłki/żywność - 0,27 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 228, 232)

Wydatki na realizację analizowanych zadań, według wyjaśnień dyrektora Ośrodka, są wystarczające, a budżet OPS zabezpiecza wszystkie potrzeby osób wymagających wsparcia.

(dowód: akta kontroli str. 585)

2.7. Szczegółowym badaniem objęto dokumentację 30 osób, które opuściły AŚ/ZK, wybraną według kryterium najdłuższego okresu osadzenia oraz korzystających z pomocy Ośrodka, które zakończyły realizację indywidualnych planów pomocy, w miarę możliwości, kobiety i mężczyźni, proporcjonalnie do poszczególnych lat okresu objętego kontrolą.

Ponadto, w celu zapoznania się z opiniami osób, które korzystały z pomocy OPS po zwolnieniu z AŚ/ZK i zostały wybrane do szczegółowego badania, wysłano 30 ankiet dotyczących otrzymanej pomocy. Natomiast 10 ankiet pozostawiono w OPS w celu uzyskania opinii od osób, które opuściły AŚ/ZK. Do dnia 30.11.2018 r. zwrócono trzy wypełnione ankiety. Ankietowani raczej pozytywnie wypowiedzieli się na temat udzielonej im pomocy.

(dowód: akta kontroli str. 563-571, 573)

Ze szczegółowej analizy dokumentacji wynika, że:

- ✓ w badanej grupie znalazła się 1 kobieta i 29 mężczyzn;
- ✓ okres przebywania osób w zakładzie karnym:
 - do roku: 17 osób,
 - od roku do dwóch lat: 7 osób,
 - od dwóch do pięciu lat: 6 osób.
- ✓ okres korzystania badanych osób z pomocy społecznej:
 - do roku: 21 osób,
 - od roku do dwóch lat: 5 osób,
 - od dwóch do pięciu lat: 4 osoby.

Na 30 badanych spraw, w 1 przypadku była udzielona informacja przez ZK o zwolnieniu danej osoby. Informacja została udzielona na wniosek OPS w związku z art. 13 ust. 1 i ust. 2 ustawy o pomocy społecznej.

(dowód: akta kontroli str. 274-475)

2.7.1. Diagnoza sytuacji osoby ubiegającej się o pomoc po zwolnieniu z ZK:

- ✓ w każdym przypadku został przeprowadzony wywiad środowiskowy, o którym mowa w art. 107 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej³¹;

³¹ Oraz rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 sierpnia 2016 r. w w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1788); wcześniej – do dnia 10 września 2016 r. – obowiązywało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 r. (Dz. U. poz. 712).

- ✓ wywiady zostały przeprowadzone w terminie do 7 dni - w 25 przypadkach, a pozostałe 5 - w terminie do 18 dni³². W razie potrzeby, wywiady były aktualizowane, zgodnie z art. 107 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej;
- ✓ w 4 przypadkach OPS posiadał informacje o działaniach podjętych przez ZK wobec osoby przed opuszczeniem placówki, tj. dane dotyczące udziału w kursach, szkoleniach, terapiach³³, które w 3 przypadkach pozyskał w wyniku wywiadu środowiskowego, a także dodatkowo był dwukrotnie poinformowany przez ZK o działaniach realizowanych na rzecz skazanych podczas pobytu w zakładzie³⁴. W dwóch przypadkach dodatkowo do wywiadu środowiskowego osoby po ZK przedłożyły: zaświadczenie o zajęciach nt. „Program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy w rodzinie” (60 godzin) oraz pismo z AŚ zawierające wykaz programów resocjalizacyjnych, readaptacyjnych i zajęć, w tym prowadzone przez specjalistę ds. uzależnień, w których osadzony wziął udział;
- ✓ w tworzonych przez OPS planach pomocy skupiono się na kontynuacji pomocy, uwzględniając zgłoszone potrzeby przez klienta. Np. w przypadku klienta, który odbył w ZK terapię przeciwalkoholową, pracownik Ośrodka skutecznie zmotywował do kontynuacji terapii poza ZK. Pozostali klienci nie zgłaszali problemu i potrzeby dalszej kontynuacji terapii (np. poprzez utrzymanie abstynencji);
- ✓ w każdym przypadku dokonano analizy sytuacji osoby ubiegającej się o wsparcie. Wywiady zawierały informacje dotyczące sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej, co było zgodne z art. 107 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej. Wywiady środowiskowe zawierały diagnozę sytuacji osób ubiegających się o przyznanie pomocy oraz wnioski pracownika socjalnego odnośnie zasadności ubiegania się o przyznanie pomocy;
- ✓ w przypadku 4 osób - z wywiadu środowiskowego wynikała informacja o objęciu osoby opieką kuratora (warunkowe zwolnienie), natomiast w przypadku 26 osób nie było takich informacji. W 15 przypadkach w świadectwie zwolnienia wskazano kwotę pomocy postpenitencjarnej;
- ✓ wszystkie diagnozy zawierały: podstawowe dane o rodzinie, opis sytuacji mieszkaniowej oraz rodzinnej, jak również sytuacji zawodowej i zdrowotnej. Ponadto, zawierały potrzeby i oczekiwania osoby oraz ocenę sytuacji osoby, a także wnioski pracownika socjalnego.

(dowód: akta kontroli str. 274-475)

2.7.2. Plan pomocy dla osoby mającej trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK.

- ✓ każdorazowo potrzeby i oczekiwania osób zostały odpowiednio określone, poprzez zdefiniowanie problemu oraz dokonanie wyboru problemu dominującego. W większości badanych przypadków problemami dominującymi było: bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm, a także bezdomność, zły stan zdrowia;
- ✓ we wszystkich badanych sprawach wyznaczono cele pracy: główny i szczegółowe ze względu na ustalone problemy, w szczególności dominujące. W szczególności takie jak: aktywizacja zawodowa, utrzymanie abstynencji,

³² W przypadku wywiadu sporządzonego w 18 dniu – wcześniej nie zastano klienta w domu.

³³ W terapii dla uzależnionych od alkoholu oraz w warsztatach przed zwolnieniem na temat zakresu usług świadczonych przez instytucje pomocowe.

³⁴ W świadectwie zwolnienia z 2016 r.

współpraca z Poradnią Terapii Uzależnień, złożenie wniosku o lokal socjalny z zasobów gminnych, wizyty u lekarza;

- ✓ określone cele w planie pomocy były konkretne i wymierne, określone w czasie bezpośrednio i indywidualnie z klientem bez szczegółowego harmonogramu poszczególnych działań, realistyczne i pozytywnie zdefiniowane. Cele były również zindywidualizowane zgodnie z potrzebami oraz wynikały z problemów danej osoby;
- ✓ działania przewidziane w planach pomocy nie ograniczały się wyłącznie do doraźnej pomocy finansowej i rzeczowej. Zaplanowano również pomoc długofalową poprzez poradnictwo specjalistyczne, tj. w przypadku 4 osób udzielono informacji o poradnictwie specjalistycznym w zakresie terapii uzależnień, w tym 2 osoby wzięły udział w terapii, poradnictwo socjalne (30 osób), psychologiczne (1 osoba-w Poradni Terapii Uzależnienia od Alkoholu), zapewnienie schronienia w formie noclegowni (3 osoby skorzystały, natomiast 2 osoby odmówiły skorzystania z noclegowni). W przypadku 11 osób zrealizowano pomoc długofalową poprzez aktywizację zawodową, poprzez m.in. wskazanie miejsc pracy i zorganizowanie giełdy pracy. OPS informował również o bezpłatnych usługach prawnych (4 osoby) i możliwości złożenia wniosku o lokal socjalny z zasobów gminnych (4 osoby). Ponadto, w przypadku 1 osoby przyznano zasiłek stały;
- ✓ wszystkie plany pomocy były zgodne z potrzebami i oczekiwaniami badanej osoby;
- ✓ na terenie gminy Sulęcín nie działa organizacja pozarządowa udzielająca schronienia osobom bezdomnym. W przypadku 5 osób w planach pomocy, zaproponowano wsparcie w zakresie schronienia w formie pokoju noclegowego prowadzonego przez OPS (o których mowa w pkt 2.4 wystąpienia pokontrolnego), przy czym 3 osoby skorzystały z tej formy wsparcia, natomiast 2 odmówiły.

W przypadku 2 osób borykających się z problemem uzależnienia - OPS skierował je na terapię uzależnień do Poradni Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Sulęcínie.

W przypadku 12 osób OPS udzielił pomocy w formie gorącego posiłku wydawanego 5 dni w tygodniu przez Ośrodek (w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020).

OPS nie zaplanował w planie pomocy współpracy z organizacjami pozarządowymi, nie stwierdzono bowiem takiej potrzeby. Ustalono, że w przypadku 12 osób kontakt z OPS był jednorazowy lub krótkotrwały;

- ✓ na 30 badanych spraw nie zawarto żadnego kontraktu socjalnego, o czym szerzej w punkcie 2.1. Z badanych przypadków wynika, iż powodem niezawarcia kontraktów była krótkotrwała pomoc i kontakt z OPS, wywiązywanie się klientów z realizacji założonych celów w planach, zły stan zdrowia oraz brak konieczności i celowości zawarcia kontraktu;
- ✓ w przypadku odnotowania w dokumentacji osoby faktu nadużywania alkoholu – skierowano do GKRPA (2 osoby).

(dowód: akta kontroli str. 274-475)

2.7.3. Realizacja działań zaplanowanych w planie pomocy.

- ✓ OPS terminowo wykonał działania ujęte w planie pomocy, z uwzględnieniem zaplanowanej i zrealizowanej formy wsparcia/działań, poza jednym przypadkiem, w którym klient po 5 dniach pobytu w noclegowni sam zrezygnował i zamieszkał u córki;
- ✓ prawidłowo wydawano decyzje przyznające świadczenia;
- ✓ Ośrodek każdorazowo dokonywał okresowej oceny sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia w drodze aktualizacji wywiadu środowiskowego w sytuacjach, gdy kontakt klienta z OPS był więcej niż jednorazowy;
- ✓ w związku z dokonywaną oceną okresową sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia modyfikowano plan pomocy, np. przyznano zasiłek stały w związku z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, udzielano dodatkowo wsparcia w formie zasiłków celowych i okresowych, gorącego posiłku, skierowania podopiecznego do GKRPA, według aktualnych potrzeb klienta.

(dowód: akta kontroli str. 274-475)

2.7.4. Skuteczność zrealizowanych działań z punktu widzenia readaptacji społeczno-zawodowej osób po zwolnieniu z ZK.

- ✓ okres korzystania badanych osób z pomocy społecznej wynosił:
 - do roku: 21 osób,
 - od roku do dwóch lat: 5 osób,
 - od dwóch do pięciu lat: 4 osoby.
- ✓ powodem zakończenia korzystania z pomocy OPS przez 23 klientów (7 – nadal korzysta, z uwagi na ubóstwo, bezrobocie):
 - podjęcie pracy (6 osób);
 - wyjazd klienta za granicę/zmiana miejsca pobytu (6 osób);
 - nieznaną powód (6 osób);
 - ponowne pozbawienie wolności (3 osoby);
 - śmierć klienta (2 osoby).

(dowód: akta kontroli str. 274-475)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

OPS świadczył osobom opuszczającym ZK różnicowane formy pomocy, bezpośrednio bądź za pośrednictwem innych instytucji. Poza świadczeniami pieniężnymi, Ośrodek we własnym zakresie zapewniał potrzebującym schronienie oraz posiłki lub żywność. W zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych podopiecznych OPS wsparło również Miasto, które czterem osobom po pobycie w ZK udostępniło mieszkania socjalne.

Na pozytywną ocenę zasługują działania OPS podjęte celem aktywizacji zawodowej podopiecznych, który jest podstawowym problemem tej grupy osób po odzyskaniu wolności. Ośrodek dwukrotnie zorganizował spotkania z pracodawcami celem zatrudnienia osób bezrobotnych, wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, w których udział wzięło ok. 150 osób. Ponadto, przedstawiano podopiecznym oferty pracy, kierowano do PUP celem zarejestrowania w bazie bezrobotnych oraz uzyskania poradnictwa zawodowego. Nieskuteczne natomiast, okazały się starania pracowników OPS celem zawarcia kontraktu socjalnego z klientami oraz podejmowania przez nich prac społecznie-użytecznych, nie byli oni bowiem zainteresowani podjęciem zatrudnienia.

OPS w przypadku każdej osoby po pobycie w ZK, która zgłosiła się do Ośrodka o udzielenie pomocy, przeprowadzał i sporządzał wymagane wywiady środowiskowe. Wywiady zawierały niezbędne elementy, w szczególności diagnozę wraz z dokładnym opisem sytuacji podopiecznego oraz wynikającymi z niej zindywidualizowanymi potrzebami osoby. Postawiona diagnoza każdorazowo stała się podstawą do opracowania planu pracy ze zdefiniowanymi problemami, w tym dominującym. W ślad za wskazaniem problemów klienta określano konkretne, zindywidualizowane cele pracy, główny i szczegółowe. Zaplanowane wsparcie nie ograniczało się wyłącznie do doraźnej pomocy finansowej i rzeczowej, proponowano również pomoc długofalową m.in. poprzez zapewnienie schronienia, pomoc w uzyskaniu pracy, informowanie podopiecznego o specjalistycznym poradnictwie, w tym terapii uzależnienia.

OPS każdorazowo wykonał działania ujęte w planie pomocy i w każdym przypadku, gdy kontakt klienta z Ośrodkiem był więcej niż jednorazowy, dokonywał okresowej oceny sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia w drodze aktualizacji wywiadu środowiskowego.

Jako dobrą praktykę NIK ocenia przyjęte rozwiązanie dotyczące bezgotówkowego zakupu lekarstw, które znajduje zastosowanie w szczególnych sytuacjach.

3. Analizowanie skuteczności działań na rzecz osób opuszczających zakłady karne.

Celem zapewnienia skuteczności pomocy oferowanej osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK, OPS podejmował działania polegające w szczególności na: aktualizacji wywiadów środowiskowych, przyjęciu w szczególnych przypadkach pośredniego, bezgotówkowego systemu zakupów lekarstw. Dyrektor OPS wyjaśnił, że dodatkowych narzędzi służących badaniu skuteczności oferowanej pomocy nie wprowadzono.

(dowód: akta kontroli str. 274-475, 586)

OPS posiada informacje odnośnie dalszych losów osób wybranych do badania, w szczególności w związku z realizowaną pracą socjalną. Tj. spośród 18 przypadków: 5 osób podjęło zatrudnienie, 3 - wyjechały za granicę i 3 - ponownie powróciły do ZK, a 7 - nadal korzysta z pomocy Ośrodka. Dwóch podopiecznych zmarło, a w 10 przypadkach – brak informacji. Ponadto, w sprawie monitorowania losów osób wybranych do badania OPS współpracował z: Urzędem Miejskim (w zakresie uzyskania dowodu osobistego), GKRPA (Komisja wystąpiła z zapytaniem, czy podczas wywiadu stwierdzono problem alkoholowy u klienta), Poradnią Terapii Uzależnień (klient objęty Niebieską Kartą), PCPR (w sprawie losów dzieci objętych pieczęcią zastępczą), Policją (ustalenie pozyskiwanej pomocy z OPS).

(dowód: akta kontroli str. 261, 274-475)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Celem zapewnienia skuteczności pomocy oferowanej osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z ZK, Ośrodek stosował narzędzia temu służące, które okazały się dość efektywne. Wprawdzie siedem spośród 30 analizowanych osób, nadal korzysta z pomocy Ośrodka³⁵, to jednak pomoc udzielona wielu klientom była krótkoterminowa lub jednorazowa, co w ocenie NIK, może świadczyć o ich szybkim usamodzielnieniu. Spada też liczba rodzin

³⁵ Z uwagi na ubóstwo, bezrobocie.

dotkniętych trudnościami związanymi z pobytem w ZK (z 43 w 2015 r. do 20 w 2017 r.).

OPS w większości przypadków posiadał wiedzę na temat losów podopiecznych po pobycie w ZK. Brak informacji w tym zakresie dotyczył w szczególności osób, których kontakt z Ośrodkiem był jednorazowy bądź wynikał ze zmiany miejsca ich pobytu.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze.

Zielona Góra, dnia 17 grudnia 2018 r.

Kontroler
Dorota Rudnicka-Kawa
Starszy inspektor kontroli państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze
p.o. Dyrektora
Włodzimierz Stobrawa

.....
podpis

Kontroler
Beata Jakubowska
Główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis